

ULUSLARARASI BEDİÜZZAMAN SEMPOZYUMU-III

**20. Asırda İslâm Düşüncesinin Yeniden Yapılanması ve
Bediüzzaman Said Nursî**

İlmi Heyet

Prof. Dr. Nevzat Yalçıntaş, Prof. Dr. İbrahim Canan,
Prof. Dr. Suat Yıldırım, Prof. Dr. Ahmet Akgündüz, Prof. Dr. Faris Kaya

Yayına Hazırlayan

Mehmet Paksu

Tercümeleler

Arapça

Veli Sırım, Abdülaziz Hatip, Kenan Demirtaş

İngilizce

Metin Karabaşoğlu

Almanca

Nuriye Uşşak

Dizgi

Nesil Basım Yayın

551 32 25

Baskı, Cilt:

Nesil Matbaacılık A.Ş.

551 32 27

ISBN 975-408-271-5

©

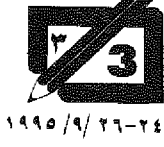
Bu eserin yayın hakkı Nesil Basım Yayın A.Ş.'ye aittir.

◆

Sanayi Cad. Bilge Sk.No: 2

Yenibsona / İSTANBUL

Tel: (0212) 551 32 25 pbx

ULUSLARARASI BEDIÜZZAMAN SEMPOZYUMU

INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON BEDIÜZZAMAN

الندوة العالمية لبديع الزمان

24-26 September 1995 İstanbul - TURKEY

RİSALE-İ NUR'DA RESÛLÜLLAH (a.s.m.)

İMADÜDDİN HALİL*

GİRİŞ:

Bediüzzaman risalelerinde Resûlüllaha (a.s.m.) geniş yer ayırmıştır. Buralarda, onun sıreti ve sünnetinin muhtelif yönlerini aydınlatmaya ve tahlil etmeye çalışmıştır.

Bu konudaki kaynaklar, tamamı Resûlüllahdan (a.s.m.) bahseden ve bu konuya tahsis edilen yedi risalede veya yerde temerküz etmiştir. Bunlar; *Sözler*'deki 19. Söz olan "Risâlet-i Ahmediye" risalesi;¹ 20. Söz'de yer alan ve "kıyamet alâmetleri ve amellerin sevaplarıyla ilgili hadîsleri anlama usûlü"yle alakalı bölüm; 31. Söz'de yer alan "Mi'râc-ı Nebeviyye" bölümü (524-551); *Mektubât*'ında bulunan ve 19. Mektup olarak yer verilen "Mu'cizat-ı Ahmediyye" risalesi (81-203); *Lem'alar*'da bulunan ve 4. Lem'a olan "Minhâcî's-Sünne" risâlesi (19-26), 7. Lem'a olan "İhbâr-ı Gaybiye"ye dair risâle (28-39); 11. Lem'a olan *Mirkâtü's-Sünne ve Tir-yâku Marazî'l-Bid'a* Risâlesi (49-61); *Şuâlar*'da 15. Şuâ olarak yer alan risalenin Nübüvvetin şâhidleri konusundaki bazı bölümleri (521-533).²

*Prof. Dr. İMADÜDDİN HALİL

1939'da Irak'ın Musul şehrinde doğdu. Tahsilini Musul, Bağdat ve Kahire'de tamamladı. İslâm tarihi konusunda doktora tezini 1968 yılında Mısır Aynü'ş-Şems Üniversitesinde yaptı.

Birçok İslâm ülkesi üniversitelerinde dersler verdi ve çeşitli ülkelerde tertip edilen konferans ve sempozyumlara katıldı.

İslâm düşüncesi, edebiyat, tarih ve tarih felsefesi sahasında 40'ın üzerinde yayınlanmış kitabı bulunmaktadır. Çalışmalarında teoriye, kritik yapmaya ve düşünce dünyasına yeni kapılar açmaya dikkat etmiştir. Bazı eserleri ise Türkçeye tercüme edilmiştir.

Halen Musul Üniversitesinde İslâm Tarihi ve Araştırma Tenkitleri öğretim üyeliği yapan İmadüddin Halil, evli ve üç çocuk babasıdır.

¹ Bkz: *Sözler*, *Sözler* Yayınevi, İstanbul-1987

² Bkz: *Şuâlar*, İstanbul-1987; *Lem'alar*, İstanbul-1990; *Mektubât*, İstanbul-1990

Bunların yanısıra, bir çok risâlelerinde bu konuyla ilgili yer yer temaslar yapılmıştır.³

Bu kaynaklardan da anlaşılacağı üzere Bediüzzaman, bir sîret-i Resûl (a.s.m.) yazmak veya onun sünnetiyle ilgili ihatah bir ilim ortaya koymak istememiştir. Bütün bunları, fazlasıyla araştırmalar yaparak ortaya eserler koyan tarihçilere ve muhaddislere bırakmış, risâlelerinin sonunda konuyla mütecânis ve maksadına uygun şekillerde ifade ettiği gibi, sîretin muayyen yönlerini ele almıştır. Yani bir başka deyimle, diğer bütün risâlelerinde görüldüğü gibi, küfür ve ilhâd karşısında temel hedef olarak belirlediği imanın kuvvetlendirilmesi hedefine yönelik, sîretin imanî boyutu üzerinde durmuştur. Bu durum onu, tarihî olayların dışındaki kabuğu kırma ve derûnundaki rûhî temellere eğilme, olayların görünen kısmını aşıp, içindeki cevhere ve öze ulaşma, özelle zahirin yerini gayba bırakma zarûretine götürmüştür.

Mücerred bir şekilde bu ifadeleri mülâhaza eden bir kişi takdir edecektir ki, mezkûr yedi ana risâleden dördü Resûlullahın (a.s.m.) hadis-i şeriflerine tahsis edilmiştir. Bunların genişlik açısından en büyükleri sırasıyla, "Mi'râc-ı Nebevi", "Mu'cizât-ı Ahmediyye", "Gayba dair haberler" ve "Kıyametle ilgili hadisler"dir. Bu risâlelerde daha ziyade rûhî boyut üzerinde durulmuştur. Ancak "Risâlet-i Ahmediyye"de bu boyuttan dönülmüş, olaylar ve hâdiselerin etkisinde kalmayarak, görünen tablonun ardında gizli mânâlar ve delâletlere önem verilmiştir.

Bediüzzaman, Resûlullahla (a.s.m.) ilgili yazmış olduğu eserlerinde tarihî metodu terk etmiş, bu alana ait bazı şartları ve kuralları kullanmamıştır. Aynı şekilde muhaddislerin kullandıkları metodu da kullanmayarak, bizzat kendisince ortaya çıkarılan teemmüli ve istidlâli bir metoda itibar etmiş, sîret ve sünnete tahsis edilen bütün risâlelerinde bunu tatbik etmiştir. Bu metodunu "Mu'cizât-ı Ahmediyye" risâlesinin mukaddemesinde açıklamıştır. Sadece sîret konusu açısından değil, bütün risâlelerindeki çok geniş alanlar için de geçerli olması hasebiyle bu "metod"un ehemmiyeti sadedinde ifade ettiği sözlerini nakledeceğiz:

"Şu risâlenin telifinde Cenab-ı Hakk'ın bir eser-i inâyetini ve rahmetini zikredeceğim. Tâ, şu risâleyi okuyanlar, ehemmiyetle baksınlar.

"İşte, şu risâlenin telifi hiç kalbimde yoktu. Çünkü Risâlet-i Ahmediyye Aley-hissalâtü Vesselâma dair 31. ve 19.⁴ sözler yazılmıştı. Birden bire şu risâleyi yazmak için mücbir bir hatıra kalbe geldi. Hem kuvve-i hâfizam, musibetler neticesi olarak sönmüştü. Hem meşrebimde, yazdığım eserlerde, nakil suretiyle 'kale-kile' suretiyle gitmemiştim. Hem yanımda kütüb-ü hadîsiye ve siyer kitapları yoktur. Bununla beraber, 'tevekkeltü alallah' diyerek başladım. Öyle bir muvaffakiyet oldu ki, Eski Said'in⁵ kuvve-i hafızasından ziyade hafızam yardım etti. Her iki-üç saatte, sür'atle otuz-kırk sahife yazıldı. Bir tek saatte onbeş sahife yazılıyordu. Ekser Buharî, Müslim, Beyhâkî, Tirmizî, Şifâ-i Şerif, Ebû Nuaym, Taberî gibi kitaplardan naklediliyor. Halbuki bu nakilde hata olsa—hadis olduğu için—günah olması lazım geldiğinden, kalbim titriyordu. Fakat anlaşıkı ki inâyet var ve şu risâleye ihtiyaç var. İnşallah sahîh bir surette yazılmıştır. Şâyet bazı

³ Bkz: 10 Söz'den bazı bölümler; 24. Mektup'tan bazı bölümler; 13. Lem'a'dan bazı bölümler vb.

⁴ 31. Söz, "mi'râc-ı Nebeviye" hakkındadır. 19. Söz ise Risâlet-i Ahmediyye'yi çeşitli yönleriyle ele almaktadır.

⁵ "Eski Said", Bediüzzaman'ın Risâle-i Nûru telif tarihi olan 1926 yılından önceki döneme verdiği isimdir. Bilindiği gibi, bu tarihten itibaren "Yeni Said" ismiyle, bütün gayretlerini imanın kurtulmasına harcamıştır.

elfâz-ı hadisiyede veya ravilerin isminde bir yanlış bulunsa, tashih edilerek müsa-maha ile bakmalanını ihvanlarımdan rica ediyorum.”⁶

Elhâk bizler de, 1987 tarihinde (Arapça olarak) basılan “Mu’cizât-ı Ahmediyye” risalesinin önsözünde saygıdeğer Edib Debbâğ’ın şu sözlerine katlıyoruz:

“Bu eserde irad edilen yüzlerce hadise dikkatle bakacak olursak, onun (Bediüzzaman’ın), bu eseri her ne kadar sözlü olarak yazdırmış olmasa bile, ilm-i hadis alanında ayağının yere ne kadar sağlam bastığını, sîreti ve sîretle ilgili vakaları ne kadar iyi bildiğini açıkça görebiliriz. En üstü kapalı ifadeleri dahi kolaylıkla anlayabilen, hatasız ve sehivsiz bir şekilde değerlendiren bir hadis sarrafı olduğuna kesin kanaat getiririz.

“Bu kıymetli risâlede varid olan bu hadislerin tahkikini⁷ yaparak değerlendirecek olursak, kendimizi gâyet esaslî ilmi kaideler ve tenkid kabul etmez metodik esaslar üzerine kurulu mu’cizelerin önünde bulunduğumuz kanaati alabildiğine ziyadeleşir.”⁸

Konunun işlendiği yerler

Bu bölümde, gâyet özet olarak, Bediüzzaman’ın *Sözler*, *Mektubât* ve *Lem’alar* isimli eserlerinde yer verdiği konularda veya yedi ayrı bölümdeki müfredatı ele alacağız.

1. Risâlet-i Ahmediyye

19. Söz olan bu risale, 14 reşhaya ayrılır.

Birinci reşha, bize Rabbimizi tanıtan üç büyük muarrefe dairdir. Bunlar: Kitab-ı kâinât, Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) ve Kur’ân-ı Kerim’dir. Burada özellikle ikinci delil üzerinde durarak, diğer iki delili diğer risalelerinde geniş olarak ele almıştır.

İkinci reşhada risâlet-i Ahmediyyeyi tasdik eden geçmiş kütüb-ü semâviye, irhasât ve mu’cizeleri delil olarak gösterir. Aynı zamanda onun şahsiyetini bütün yönleriyle ele alır.

Üçüncü reşhada, Resûlullahın gönderilmesindeki temel hedeflere temas eder ve bunların şu üç sorunun cevabında odaklaştığını belirtir; Kimsin? Nereden geliyorsun? Nereye gidiyorsun?

Dördüncü, beşinci ve altıncı reşhalarda, Allah’ın hidâyeti ve yardımıyla Resûlullahın (a.s.m.) gerçekleştirdiği büyük tahavvülâtan bahseder.

Sevizinci reşhada ise, onun insanları değiştirmedeki müdhîş kudreti ve bunu gerçekleştirmedeki başarısıyla benzerleri arasında mukayeseler yapar ve ehl-i felsefenin ve tabiatperestlerin yapılanların bir cüz’ünü dahi yüz senede yerine getirmekten aciz olduğunu vurgular.

Dokuzuncu reşhada, onun davasındaki mutlak sıdkına dair delillerden bahseder.

⁶ Mektubât, 179

⁷ Mezkûr kitaptaki hadis-i şeriflerin tahriri Felâh Abdurrahman Abdullah tarafından gerçekleştirilmiş olup, bu konuda daha fazla bilgi edinmek isteyen okuyucular, eserin dipnotlarına müracaat edebilir.

⁸ Mu’cizât-ı Ahmediyye, 11, Musul- 1987

Onuncu reşhada, Resûlullahın (a.s.m.) haber verdiği kevnî değişimlere, bütün her şeyin alt-üst edilip, dengelerin değişeceği hesap gününe ve bunların beşer hayatına nisbetle bir çok hakâikî hatırlattığına işaret eder.

Bundan sonraki reşhada, Resûlullahın (a.s.m.) verdiği haberlerin sıdkına dönerek bunun şahidlerinden bahseder.

12. ve 13. reşhalar, Resûlullahın (a.s.m.) haşrin ve saadet-i ebediyenin bir bürhan-ı kâtı, bir delil-i sâtı oluşuyla birlikte, hidâyetiyle saadet-i ebediyenin sebep-i husûlü ve vesile-i vüsûlü oluşu üzerinde durur. Aynı zamanda, duasıyla, niyazıyla o saadetin sebep-i vücûdu ve vesile-i icadı oluşunu, "şeref-i nev'-i insan ve ferid-i kevn ü zaman ve bi-hakkın fahr-i kâinât" oluşuna bağlar.

Son reşha ise hemen hemen en geniş reşhadır ve burada Kitabullahın Nübüvvet-i Muhammediyeye dair en büyük mu'cize oluşunu vurgular.

Bediüzzaman bu on dört reşhadaki hakâik-ı sîret ve müfredâtıyla teâmülde takip edilen metodu aşmıştır. Dahası, zamanla ilgili herhangi bir ölçüye bağlı kalmamasından hareketle buradaki olaylardan çok azını zikretmiştir.

Onun hedefi, hakâik-ı nebevîyedeki maksadları, bununla gelen prensipler ve tasavvurlardaki cevherleri, ortaya çıkan tegayyürâtteki (değişimlerdeki) temel boyutları araştırma konusunda odaklaşmıştır. Bu ameliyede Bediüzzaman akli ve vicdanî tahlil ve istidlâl yollarına sığınmış, bir çok misaller getirerek, mukayeselerde bulunmuştur. Bunu gerçekleştirirken de, müfredâtı ve cümlelerin terkibi, sûretleri ve gölgeleri açısından mümtâz bir lisâna dayanmıştır.

Bediüzzaman burada, Resûlullah'a (a.s.m.) ve onun risâletine tahsis ettiği bölümde, sîretin bir başka cânibine geçmektedir. Bu uzak gaybî yöndür. Bazan bu hedefine yönelik olarak, Gazâlî, Bistâmî, Geylânî⁹ gibi tasavvufun önde gelenleri ve İslâm rûhiyâtının büyük şahsiyetlerinden istifade eder.

Bediüzzaman, tabir yerindeyse, su üstünde yüzen aysbergin görünen kısmının müşahedesiyle yetinmez. Zira bu buz külesinin neredeyse onda biri görülebilmesine karşılık, kalan onda dokuzu gözle görülemez şekilde gizli kalmıştır. Ancak, hakikate tam olarak ulaşabilmek için bu parçanın tamamının görülmesi gereklidir.

Risâlet-i Ahmediye, âlem-i risâlet ve Resûlullah (a.s.m.) hakkında gâyet ihatalı ve hızlı bir yolculuktur. Ayrıntılara ehemmiyet verilmeksizin, sadece cevher ve özün, temel değişimler ve vezâif-i kübrânın zikriyle iktifa edilmiştir.

Resûl, Allah'a ulaşmada bir rehberdir. Onun risâleti bunu isbat eden şahiddir. Temel hedefler ve en büyük değişimler. Değiştirme kudreti. Mutlak sıdk. Beşerî ve kevnî gidişat. İnsanları kurtarma hırısı. Sonra. Onun nazarında Kitabullah Nübüvvet-i Muhammed'e (a.s.m.) en büyük şahid.

Bu vurucu ifadeler, diğerlerinkinden farklı olarak, Bediüzzaman'ın Resûlullah (a.s.m.) hakkındaki anekdotlarından bir kaç başlıktır. Bir tek mesele üzerinde durmaz veya bir tek mevzuda derinleşmeye çalışmaz. Bu sebepten dolayı, ele aldığımız ilk risâlesi, bütün risâlelerini kafi derecede seyir imkanı verir. Konuyla ilgili sıra-

⁹ Sözlür, 224

siyla ele alacağımız diğer bölümler için gâyet müciz (özet) bir mukaddime ve önsöz niteliğindedir.

2. Kıyamet ve amellerin sevaplarıyla ilgili hadisler

24. Söz, 3. Dal'da ele alınan bu bölümde Bediüzzaman, "Kıyamet alametleri ve hadiseleri" ile, "Amellerin faziletleri ve sevapları" hakkındaki hadîs-i şerifler üzerinde durmakta ve bunu yapmadaki sebebi şöyle açıklamaktadır:

"Kıyamet alametlerinden ve âhîr zaman vukuatından ve bazı a'mâlin fazilet ve sevaplarından bahseden ehâdis-i şerife güzelce anlaşılmadığından akıllarına güvenen bir kısım ehl-i ilim onların bir kısmına zayıf ve mevzu demişler. İmanı zayıf ve enaniyeti kavî bir kısım da inkâra kadar gitmişler."¹⁰

Bediüzzaman burada, tafsilatlı olarak münakaşaya girmek istememekte, usûle ve umûmî kaidelerden bazılarını dikkat çekmekte, böylelikle mevzubahis olan ehâdis-i şerifenin anlaşılmasına yardımcı olacak istikameti işaret etmektedir.

Bir önceki bölümde Bediüzzaman, nasıl tarihçilerin metodunu ve sîret hakkındaki teamüide kullandıkları edevatı kullanmamışsa, burada da muhaddislerin metodunu, yardımcı ilimlerini ve edevatını terketmiş, bunun yerine delillendirme, mukârene ve istintâc (neticeye ulaşma) şeklindeki üslûba yönelmiştir. Bu üslûb bazan akfî şâhîde, bazan hissî şâhîde, bazı zaman da vicdanî ve ruhî şâhîde dayanır. Her durumda okuyucusunu kılıç gibi keskin, bütün bedâhetiyle vâzih hakaikın önüne koyar.

Bu ehâdis-i şerifenin anlaşılmasında yol gösterici olan usûlüne ve umûmî kaidelerine bir hazırlık olarak Birinci Asıl'da şunları söyler:

"Din bir imtihandır, bir tecrübedir. Ervân-ı âliyeyi, ervân-ı sâfileden tefrik eder. Öyle ise, ileride herkese göz ile görülecek bir tarzda bahsedecek ki: ne bütün bütün meçhul kalsın, ne de bedîni olup herkes ister istemez tasdika mecbur kalsın. Akla kapı açacak, ihtiyarı elinden almayacak. Zira, eğer tamamen bedâhet derecesinde bir alâmet-i kıyamet görülse, herkes tasdika muztar olsa; o vakit kömür gibi bir istidat, elmas gibi bir istidat ile beraber kalır. Sırr-ı teklif ve netice-i imtihan zayi olur. İşte bunun için Mehdî ve Süfyân meseleleri gibi çok meselelerde, çok ihtilaf olmuş. Hem, rivayât dahi çok muhtelifdir. Birbirine zıt hükümler olmuş."

İkinci Asıl'da da şunları ifade eder:

"Mesâil-i İslâmiyenin tabakâtı vardır. Biri, bürhân-ı kâtî' istese, diğeri bir zann-ı galibî ile iktifa eder. Başkası yalnız bir kabul-ü teslimî ve reddetmemek ister. Öyle ise esâsat-ı imaniyeden olmayan mesâil-i fer'iyye veya vukuât-ı zamanîyenin her birinde bir iz'ân-ı yakîn ile bir bürhân-ı kâtî' istenilmez. Belki yalnız reddetmemek ve teslimiyetle ilişmemektir."¹¹

Bediüzzaman bu iki zarurî noktaya aydınlık getirdikten sonra, bir diğer aslı arzeder. İsrailiyatın İslâma sızması, ravilerin bazı sözlerinin ve istinbat ettikleri mânâların hadîs metniyle karıştırılması, bazı ehl-i keşif ve ehl-i velâyet olan muhaddisine gelen ilhamların hadîs telakki edilmesi gibi sebepleri zikreder. Diğer yandan insanlar arasında iştihar bulmuş bazı hikayelerin bulunduğunu ve bunların durub-u emsâl

¹⁰ Sözler, 316

¹¹ Sözler, 316

hükümüne geçtiğini belirttikten sonra, bunların hakiki mânâlarına bakılmayacağını, ne maksatla sevk edilmişse ona bakılması gerektiğini, işte bu tür beynennâs teârûf etmiş bazı kıssa ve hikâyeleri Resûl-ü Ekrem'in (a.s.m.) kullandığını, eğer bu örneklerin mânâ-yı hakikisinde kusur varsa, örf ve adetlere ait olduğunu ve umûma mâl edilemeyeceğini söyler. Gaybî (zamanî) olayların ve şartların tafsilatına girmekten alâbildiğine kaçınmasının yanısıra, bu mesele üzerinde uzun uzadıya durur ve bütün dikkatini ona çevirir. Büyük küçük demeden her bir noktayı davasını isbat ve muhâtaplarını ikna dairesi içinde kullanır.

Bediüzzaman şu hususa dikkat çeker:

"Mesâil-i imaniyeden bir kısmın netaici, şu mukayyed ve dar aleme bakar. Diğer bir kısmı, geniş ve mutlak olan âlem-i ahirete bakar, amellerin fazilet ve sevabına dair ehâdis-i şerifinin bir kısmı terğîb ve terhibe münasip bir te'sir vermek için belağatlı bir üslupta geldiğinden dikkatsiz insanlar onları mübâlağalı zannetmişlerdir. Halbuki, bütün onlar ayn-ı hak ve mahz-ı hakikat olduklarından mücâzeze ve mübâlağa, içlerinde yoktur. Ezcümle, en ziyade insafsızların zihnini kuralayan şu hadistir ki:

لَوْ وَزِنْتَ الدُّنْيَا عِنْدَ اللَّهِ جَنَاحَ بَعُوضَةٍ مَا شَرِبَ الْكَافِرُ مِنْهَا جُرْعَةً مَاءٍ ۱۲ — ev kemâ kâimeâl-i şerifi: "Dünyanın Cenab-ı Hakkın yanında bir sinek kanadı kadar kıymeti olsaydı, kafirler bir yudum suyu ondan içmiyecek idiler."¹³

Bir başka Asıl'da, nasıl ki Kur'ân-ı Hakimde te'vile muhtaç veya mutlak teslimi gerektiren müteşâbihat varsa, ehâdiste de müşkilat olduğuna işaret ederek, bunların çok dikkatli tefsire ve tabire muhtaç olduğunu söyler.¹⁴

En son olarak, ehemmiyet bakımından diğerlerinden geri kalmayan bir kıyaslama yapar. "Nazar-ı nübüvvet ve tevhid ve iman; vahdete, ahirete, ulûhiyete baktığı için, hakikatı ona göre görür. Ehl-i felsefe ve hikmetin nazarı; kesrete, esbaba, tabiata bakar, ona göre görür. Nokta-i nazar birbirinden çok uzaktır."¹⁵

3. Mi'râc-ı Nebevî

Bu konu 31. Söz isimli risalede, yaklaşık kırk sayfaya varan bir genişlikte ele alınmıştır. Usûl-ü imana ve erkânına terettüb etmesi, "erkân-ı imaniyenin nurlarından medet alan bir nur" olması hasebiyle, Bediüzzaman bu konuya husûsi bir ihtimam gösterir. Bu sebeple, Allah'ı bilmeyen, Peygamberi tanımayan ve melaikeyi kabul etmeyen veya semâvatın vücûdunu inkâr eden kimselere Mi'râcdan bahsedilmesini mahzurlu görür. Bu yüzden "evvela o erkânı isbat etmek lâzım geliyor. Öyle ise biz, mi'râcda istib'ad ile vesveseye düşen bir mü'mini muhatab ittihaz ederek, ona karşı beyan edeceğiz. Arasına makam-ı istimâda olan mülhidi nazara alıp serd-i kelâm edeceğiz."¹⁶

Bediüzzaman bazı eserlerinde hakikat-ı Mi'râciyenin çeşitli yönleriyle ele alındığını söyler. Ancak bunlar, "ayrı ayrı o lem'aları hakikatın asıyla birleştirmek ve ke-

¹²Bu hadis sahih bir hadistir. Tahrîc edenler: Tirmizî, Tuhtâ, 2422; Ebû Nuaym, Hilyetü'l-Evliyâ,3:253

¹³Sözler, 320

¹⁴Sözler, 324

¹⁵Sözler, 324

¹⁶Sözler, 524

mâlât-ı Ahmediyenin Aleyhissalâtü Vesselâm cemâline birden bir ayine yapmak için"¹⁷ bu sözde birleştirilmiştir.

Bediüzzaman âyetlerin zahirinden, onların hakikatlerine ve boyutlarına dalarken İmam Ahmed ve Tirmizî tarafından tahrîc edilen bir hadisi îrad ettiği bir yer dışında¹⁸ Nebevî rivâyetlere dayanmaz. Aynı zamanda, siyer kitaplarında genişçe yer verilen tarihî rivâyetlere, hakikaten gerçekleşmiş olsa da müracaat etmez. Aynı şekilde bilinen hadisenin zikredildiği iki Kur'ânî bölümü¹⁹ bu amaçla îrad eder. Bütün bunların ardından, hadis ve tarih ilminin esaslarını dikkate alarak bunların üzerine, tahlillerini ve istintâçlarını bina eder. Müttefekun aleyh olan meseleleri ve mukaddimleri, cevher ve özü araştırmak açısından, görünen olayların perde arkasındaki hakikatleri yakalamak için kullanır.

Bu bahsi dört esasa taksim eder ve bunların her birinde zahiri açıdan meseleye yaklaşır. Birincisinde sırr-ı lüzûm-u Mi'râc ve hikmet-i zarûretini anlatır. İkincisinde hakikat-i Mi'râcdan bahseder. Üçüncüsünde hikmet-i Mi'râcın bazı yönlerine temas eder. Dördüncüsünde ise, onun semereleri ve fayadalarını sayar.

Bediüzzaman, bütün bu konularda mukârene, tahlil ve istintâçtaki kudretini açık bir şekilde sergiler. Uzak hakikatleri yakınlaştırmak üzere, okuyucuların tahayyül gücüne ve kulaklarına güzel gelecek şekilde bir çok misaller serdedir. Aynı şekilde, konunun temel müfredatını ayrı ayrı bölümlere ayırarak, bazı can alıcı sualler ve itirazlar yöneltir ve her birisine tek tek cevap verir. Bazan karşılıklı muhavere tarzını kullanarak, fikrî açıdan en ince noktalarına kadar meseleyi tahlil eder.

Neticede, sırr-ı lüzûm-u Mi'râc ve hikmet-i zarûreti konusuyla alakalı özet olarak şunları söyler; "Bir Sultanın iki çeşit mükâlemesi, sohbeti, görüşmesi vardır. İki tarzda hitabı, iltifatı vardır. Birisi: Âmî bir raiyyetiyle cüz'î bir iş için, husûsî bir haccete dair, has bir telefonla sohbet etmektir. Diğeri: Saltanat-ı uzma ünvanı ile ve hilafet-i kübrâ namıyla ve hakimiyet-i âmme haysiyetiyle ve evâmirini etrafa neşir ve teşhir maksadıyla, o işlerle alakadar bir elçisiyle veya o evamir ile münasebettar büyük bir memuru ile konuşmaktır, sohbet etmektir.

"Şu kâinât Hâhkın ve Mâlikü'l-Mülk ve'l-melekûtun ve Hâkim-i Ezel ve Ebedin iki tarzda mükâlemesi, sohbeti ve iltifatı vardır. Birisi: Cüz'î ve hâs, diğeri: Küllî ve âmn. İşte, Mi'râc, velâyet-i Ahmediyenin Aleyhissalâtü Vesselâm bütün velâyâtın fevkinde bir külliyyet, bir ulviyyet suretinde bir tezâhürüdür ki: Bütün kâinâtın Rabbi ismiyle, bütün mevcudâtın Hâhkı ünvanıyla Cenab-ı Hakkın sohbetine ve münâcatına müşerrefiyetidir."²⁰

Hakikat-i Mi'râc ise şöyle tefsir eder:

"Zât-ı Ahmediyenin Aleyhissalâtü Vesselâm merâtib-i kemâlatta seyr ü sülûkundan ibarettir. Yani, Cenâb-ı Hakkın tertib-i mahlukâta tecelli ettirdiği ayrı ayrı isim ve ünvanlarla ve Saltanat-ı Rubûbiyetinde teşkil ettiği devâir, tedbir ve icadda ve o dairelerde birer arş-ı Rubûbiyet ve birer merkez-i tasarrufa medar olan bir semâ tabakasında gösterdiği âsâr-ı Rubûbiyeti, birer birer o abd-i mah-

¹⁷ Sözler, 524

¹⁸ Sözler, 540

¹⁹ İsrâ, 1; Necm, 4-18

²⁰ Sözler, 526

sûsa göstermekle, o abdi, hem bütün kemâlât-ı insâniyeyi cami', hem bütün tecelliyât-ı lâhiyeye mazhar, hem bütün tabakât-ı kâinata nâzır ve Saltanat-ı Rubûbiyetin dellâli ve Marziyât-ı lâhiyenin mübelliği ve tıslım-ı kâinatın keşşâfı yapmak için, Buraka bindirip, berk gibi semâvatı seyrettirip, kat'-ı merâtib ettirerek, kamervârî menzilden menzile, daireden daireye Rubûbiyet-i lâhiyeyi temâşâ ettirip, o dairelerin semâvatında makamları bulunan ve ihvanı olan enbiyâyı birer birer göstererek, tâ, Kâb-ı Kavseyn makamına çıkmış, Ehadiyet ile kelâmına ve rû'yetine mazhar kılmıştır." ²¹

Hikmet-i Mi'râc ise; "O kadar yüksektir ki, fikr-i beşer ulaşamıyor. O kadar derindir ki, ona yetişemiyor. O kadar latiftir ki, akıl kendi başıyla göremiyor." ²² Bu yüzden Bediüzzaman, her zamanki adeti üzere, sorular yönelterek, misaller vererek, bu konuyu gözle görülür hale getirir. Eğer dinleyenler tam karşısına oturur gibi karşısına geçebilirlerse, bunu açıkça anlayabilirler.

Gâyet özet bir şekilde, Bediüzzaman'ın hikmet-i Mi'râc konusundaki görüşlerini aktaracak olursak, şu ifadelere yer verebiliriz:

"O cemâl ve kemâl sahibinin cemâl ve kemâline nihâyetsiz bir muhabbeti vardır. O nihâyetsiz muhabbeti, masnuâtında çok tarzlarda tezahür ediyor. Masnuâtını sever, çünkü, masnuâtın içinde cemâlini, kemâlini görür. Masnuât içinde en sevimli ve en âli, zihyattır. Zihyatlar içinde en sevimli ve en âli, zîşuurdur. Ve zîşuurun içinde câmiyyet itibarıyla en sevimli, insanlar içinde bulunur. İnsanlar içinde istidâdı tamamiyle inkişâf eden, bütün masnuâtta münteşir ve mütecelli, kemâlâtın nümünelerini gösteren fert, en sevimlidir. İşte Sâni-i mevcudat, bütün mevcudatta intişar eden tecelli-i muhabbetin bütün envanı; bir noktada, bir ayinede görmek ve bütün enva-ı cemâlini, Ehadiyyet sırnıyla göstermek için şecere-i hilkatten bir meyve-i münevver derecesinde ve kalbi, o şecerenin hakaik-ı esâsiyesini istiâb edecek bir çekirdek hükmünde olan bir zâtı, o mebbe-i ewel olan çekirdekten, tâ müntehâ olan meyveye kadar bir hayt-ı ittisâl hükmünde olan bir Mi'râc ile, o ferdin, kâinat namına muhbûbiyetini göstermek ve huzuruna celbetmek ve rû'yet-i cemâline müşerref etmek ve ondaki hâlet-i kudsiyeyi başkasına sırâyet ettirmek için kelâmıyla taltif edip, fermanıyla tavzif etmektedir." ²³

Bediüzzaman Mi'râcın faydalarıyla alakalı beş meyve sayar. Bunlar; Erkân-ı imaniyenin hakaikını göz ile görüp, melâikeyi, Cenneti, âhireti, hatta Zât-ı Zülcelâli göz ile müşahede etmesi; Sâni-i mevcudât ve sâhib-i kâinat ve Rabbü'l-Âlemin olan Hâkim-i Ezel ve Ebedin marziyât-ı Rabbaniyesi olan İslâmiyetin, başta namaz olmak üzere, esâsatını cin ve inse hediye getirmesi; Saadet-i Ebediyenin definesini görüp, anahtarını alıp getirmesi, cin ve inse hediye etmesi; Rû'yet-i Cemâlullah meyvesini kendisi aldığı gibi, o meyvenin her mü'mine dahi mümkün olduğunu yine cin ve inse hediye olarak getirmesi; İnsanın, kâinatın bir meyvesi ve Sâni-i kâinatın nazdar sevgilisi olduğu Mi'râc ile anlaşılması ve o meyveyi cinlere ve insanlara getirmesidir. ²⁴

²¹ Sözler, 528

²² Sözler, 536

²³ Sözler, 536-538

²⁴ Sözler, 544-546

İslamiyet açısından olduğu gibi, Bediüzzaman'a göre de, Mi'râcın tabiatı hakkındaki münakakaşa ve cedellerin önü kapanmıştır.

Kitâbullahda ve Resûl-ü Emînin (a.s.m.) lisanında, bir tek merhalede ilanı tamamlanan tarihî dönemden bu yana, Müslümanların vicdanı, ruhî ve cesedî yapı arasındaki ikiliği kaldıran, tecezzî ve inkitâi yok eden tevhid anlayışıyla büyük rahatlığa kavuşmuştur. İslâm dininin getirdiği tevhid anlayışı, insanlarla dengeli muâmelelerde bulunma özelliğini sağlamıştır.

Böyle bir yakîne ulaştıktan sonra, her an var olan selâmet-i niyet ve hüsn-ü kasdın rağmen bir derece dahi istikamet yolundan sapmak mümkün değildir.

Ancak bu selâmet-i niyet ve hüsn-ü kasd süreklilik olarak bağlayıcı ve yol gösterici olmayabilir. Ancak, sağlam esaslara dayalı İslâm görüşü, sair görüşler ve itikadlar arasında ayrıcalıklı bir konumdadır. Hiç şüphesiz bu din, insanlar arasında uygulanması için gelmiştir. Ondan hareket eden her bir şey, ondan çıkarılan her bir hakikat, eşsiz örgüsünden fıskıran ve büyük tevhid havuzuna dökülen her bir esas ancak ve ancak, ruh ve cesed, vicdan ve akıl, görünen ve görünmeyen arasında yegane kaynaşma unsuru olabilir.

Eğer hatırımıza bir an bile bu âlemin, kâinatın ve varlıkların bir tek yönü ve bir tek boyutu olduğuna dair bir düşünce geliyorsa hakiki Müslüman olamayız. Çünkü, bu bir tek yönün ardında sayısız vecihler, bir boyutun ardında aynı şekilde sayısız boyutlar vardır.

İşte birer Müslüman olarak bizim kadrimiz, diğer inançlar ve dinler üzerinde sahip olduğumuz ayrıcalık buradan kaynaklanır. Ayrıca bunlar, Bediüzzaman'ın da zahiri görünümünden hareketle, onlardaki delâletlere ve mânâlara ulaşarak söylemek istediği hakikatlerdir.

4. Mu'cizât-ı Ahmediyeye

Mu'cizât-ı Nebevîye hakkında söz etmek epey uzun sürer. Pek çok kişi tarafından ve pek çok kitapta bu konudan bahsedilmiştir. Bir çok konunun hilafına, hali-hazırda Asr-ı Saadette olan olaylar konusunun kapağı henüz kapanmış değildir.

Zaman ve mekân içinde daimî bir fâilîyet ve te'kidli bir görünüm arzeder halde, onun hiç bir yerinde batıl sayılabilecek bir şey bulunmadığını ve Allah'ın asırlar boyunca hifzedeceğine dair va'dini mutlak olarak tasdik ederek, Kitâbullah'ta bir mu'cize-i kübrâ bulanlar. Ondaki her bir âyette, bölümde veya sûrede bu yönüyle veya hayat, vücûd, beşerî gelişmeler ve varılacak son cihetlerinden kat'i bir i'caz görenler. Ondaki üslûblara ve muhtevaya aynı seviyede yaklaşım, beşer kudretinin çok üstünde, söylenebileceklerin çok fevkinde olarak, bunun bir Hakîm-i Alîm'in başkasına ait olamayacağını kabul edenler. Bütün bu hakikatleri gördükten sonra, onunla amelde bulunup, sabah-akşam elinden düşürmeyip, çok küçük ve çok az tesirli dahi olsa Onun hakkında başka bir mu'cize aramaya gerek görmeyenler...

İşte bütün bunların gayretleri, diğer dinlerin ve geçmiş risâletlerin hilafına olarak, İslâmın, kendine yöneltilen husûmetlere harikalar ve mucizeler manzumesiyle karşı koyuşu üzerinde yoğunlaşmıştır. Hiç şüphesiz Kur'an-ı Kerîm tek başına bu ezici zaferi kazanmış ve kazanmaya devam etmektedir. Kur'an-ı Kerîm'in bizzat kendisi bu hakikate bir çok yerde işaret ve te'kid eder; "Kâfirlerin istedikleri mu'ci-

zeleri göndermeyişimizin sebebi, evvelkilerin de o mu'cizeleri yalanlamış olmasıdır."²⁵ Beşerî şuurun mürûr-u zamanla gelişmesi ve bilgi birikimi bazı noktalarda ön plana çıkarılmıştır; "Onlara gerek içinde yaşadıkları âlemin her tarafında, gerekse kendi nefislerinde âyetlerimizi göstereceğiz—tâ ki Kur'an'ın hak olduğu onlara iyice açıklanmış olsun."²⁶ "Aslında onlar, ilmîni kavrayamadıkları ve gayba ve istikbâle dair haberleri henüz vuku bulmamış olan bir kitabı yalanladılar."²⁷

Bütün bunlar haktır. Aynı zamanda, asr-ı risâlete şahâdet etmeleri de haktır. Yer yer, Resûlullahı (a.s.m.) te'yid etmek, hasımlarını yok etmek, Ona değer vermek ve benzeri sebeplerden dolayı, Onun bilinen tabiat kanunlarını ve kurallarını alt-üst eden mu'cizelerini dikkate almıştır. Böylelikle muvakkat olan o mu'cizeler, en büyük mu'cize olan Kur'an'ı destekler ve omuz verir bir mahiyet almıştır. Böylelikle bunlar arasında bir kopukluğun ve irtibatsızlığın olmadığı görülecektir. Bedir savaşında zayıf duruma düşen yeryüzündeki Müslümanlara yardım için meleklerin savaşa iştirakinden bahsedilmesi bunu açıkça gösterir.

Her şeyden önemlisi, kişinin kendi konumunu aşarak, sîretin bölümlerindeki bir-biriyle insicamlı makul sınırların ardına geçmeye çalışmamasıdır. Unuttuğu veya kendisine kapalı kalan bir yönü hakkında fikir ileri sürmemesi gerekir.

Buradan hareketle, insaftan yana olan bir kişinin, zahirle beraber teâmülde bulunmayı anlatan yukarıdaki bilgileri mülahaza etmekten kaçınmaması gerekir. Bediüzzaman'ın bu konuda aklın verileriyle hareket ettiği görülmektedir. Bütün risâlelerinin dokusu içerisinde olayların ve dış görünüşlerin batını ve geri planını göz önüne alarak, gaybî açıdan derinleşmeye çalışır. Bu durumda, bir çok sîretle ilgili vakalar ve Sünnetteki ayrıntılar arasından özellikle Mu'cizât-ı Ahmediyye konusunu ele alırken, uzun uzadıya üzerine eğilmesinde şaşılacak bir şey yoktur. Tıpkı Mi'râc, gayb ve kıyâmet olaylarıyla alakalı ihbârat, risâlet ve Resûl (a.s.m.) ile ilgili vasıflar gibi konulardaki sergilediği tutum gibi...

Sonra o,—bu çok mühimdir—mu'cize konusundaki gözlemlerini, kıssacıların, râvilerin veya habercilerin ve tarihçilerin sözleri yerine ehâdis-i sahiha üzerine ikâme eder. Aynı zamanda o, çok sınırlı haller dışında zayıf hadislere müracaat etmez. Bu durumda bir okuyucu, sünnet-i şerifeye ilgili bir rivâyetin müttefekun aleyh olarak nakledilmemesi halinde, burada ifade edilen bir mucizeyi kabul etmeme hakkına sahiptir. Diğer yandan Bediüzzaman çoğu hallerde hadîs ricâlinin ölçülerine itimad etmiştir. Böyle bir durumda bize düşen görev ondaki verileri kabul etmek. zâhir-i Kur'âniyeye ters düşmesi halinde de itibar etmemektir. Ancak şartlar elveriyorsa, Risâletin ve Resûlullahın (a.s.m.) sıdk-ı mutlak denizine dökülmesi için, böyle bir hadîsi te'vil edebiliriz. Bediüzzaman'ın da bizzat işaret ettiği gibi, daima hatırlamamız gereken bir husus, Peygamber'den zuhur eden pek çok harikanın mu'cize olmadığı, bunların kerâmet veya "ikrâm-ı lâhî ve ziyâfet-i Rahmânî"²⁸ olduğudur.

²⁵ İsrâ, 59

²⁶ Fussilet, 53

²⁷ Yunus, 39

²⁸ Mektubât, 121

Bir diğer mühim nokta, yukanda belirttiğimiz mu'cizeleri ele alırken, kesinlikle bunu bizzat hedef olarak kabul etmemek, Resûlüllâhın (a.s.m.) şahsiyeti ve sîreti açısından yüce değerler taşıyan hadisleri farklı yönleriyle gelişi güzel ele almamaktır. Bir takım sınırlamalarla, o zamanın olaylarıyla ele alınması, sebeplerin, şartların ve anlayışların iyi takdir edilmesi gerekir. Aynı zamanda mu'cizât-ı Nebeviyye de kafi değildir. Geniş bir denizde ve büyük bir daire içinde Kur'an'ın zahirini kuşatan alan gerçekten çok sınırlıdır. Burada gerçek vakııyla ilgili imânî fiil, beşerî özellikler, ihata, sebeplere teşebbüs, olayların teşkili, Allah'ın kudretinin âlemde setredilmesi ve tarih gibi başlıklar yer alır.

Hal böyleyken Bediüzzaman, Mu'cizât-ı Ahmediye'den bahseden 19. Mektub isimli risalesinde, zâhirin ve olayların arka planına insicamlı bir şekilde nazar etmektedir. Konunun önemine binaen mu'cizât-ı nebeviyye konusuna yaklaşık 120 sayfa (81-203) yer ayırmıştır. Sîret ve Sünnet-i şerife konularına tahsis ettiği bu risale, genişlik olarak en büyük risalesidir. Bu kadar geniş bir konuyu ele alırken, bunu büyük bir alana yaymaya çalışmıştır. Asr-ı risâlette vaki' olan mu'cizelerden üçyüzden fazla mu'cizeyi ele almıştır. Gruplara ayırdığı her bölüme, diğer ilmî risâlelerinde yaptığı taksimâta benzer şekilde birer başlık koymuştur. Burada 19 İşaret bulunur. İlk dört işaret, mu'cize konusunun ele alınmasında dikkat edilecek esaslara, açıklamalara ve zarurî ölçülere ayrılmıştır. O halde bu işaretler diğerlerine göre daha önemli görünmektedir. Zira bunlarla, bir çok karışıklık izale edilmekte, bazı zanlar, vehimler ve şüpheler ortadan kaldırılmakta, sonuca ulaşmada çok dengeli kalıplar sunulmakta, böylelikle bu konudaki hadislerle ilgili sağa-sola sapmaların önüne geçilmektedir.

Bediüzzaman'a göre mu'cize, "Hâlık-ı kâinât tarafından Onun davasına bir tasdiktir; 'Sadakte' hükmüne geçer."²⁹ Diğer yandan, "şu zâtın delâil-i sıdkı ve berâhin-i nübüvveti yalnız mu'cizâtına münhasır değildir. Belki, ehl-i dikkat için, hem umum hareketi ve efâli, ahvâl ve akvâl, ahlâk ve etvânı, sîret ve sîreti, sıdkını ve ciddiyetini isbat eder...Yüzbinler yol ile yüzbinler muhtelif fikirli adamlar, o zâtın nübüvvetini tasdik etmişler. Yalnız Kur'an-ı Hakim'de kırk vech-i i'câzdan başka, nübüvvet-i Ahmediyenin Aleyhissalâtu Vesselâm bin bürhanını gösteriyor."³⁰

Bediüzzaman Resûlüllâhın (a.s.m.) nübüvvet delillerini iki kısma ayırır;

"Birisî: 'İrhasât' denilen nübüvvetten evvel ve velâdeti vaktinde zuhûr eden hârikulâde hallerdir.

"İkinci kısım: Sair delâil-i nübüvvetir. İkinci kısım da iki kısımdır. Biri: Ondan sonra, fakat nübüvvetini tasdikân zuhurâ gelen harikalardır. İkincisi: Asr-ı Saadetinde mazhar olduğu harikalardır. Şu ikinci kısım dahi iki kısımdır. Biri: Zâtinde, sîretinde, sîretinde ahlâkında, kemâlinde zahir olan delâil-i nübüvvetir. İkincisi: Afâkî, hâricî şeylerde mazhar olduğu mu'cizâttir. Şu ikinci kısım dahi iki kısımdır. Biri: Manevî ve Kur'anîdir. Diğerî: Maddî ve ekvânîdir. Su ikinci kısım dahi iki kısımdır. Biri: Davây-ı nübüvvet vaktinde, ehl-i küfrün inadını kırmak ve yahut ehl-i imanın kuvvet-i imanını ziyadeleştirmek için zuhûra gelen harikulâde mu'cizâttir. Şakk-ı kamer ve parmağından suyun akması ve az taamla çoklan

²⁹ Mektubât, 83

³⁰ Mektubât, 83

doğurması ve hayvan ve ağaç ve taşın konuşması gibi yirmi nev', ve her bir nev'i manevî tevatür derecesinde ve her bir nev'in de çok mükerrer efradı vardır. İkinci kısım: İstikbalde ihbar ettiği hadiselerdir ki; Cenab-ı Hakkın ta'limiyle o da haber vermiş, haber verdiği gibi doğru çıkmıştır."³¹

Bediüzzaman, Resûl-i Ekrem'in (Aleyhissalâtü Vesselâm) her hali ve tavrının sıklığına ve nübüvvetine şahid olmasına rağmen, her hali ve her tavrının harikulâde olmasının gerekmediği üzerinde durur. "Çünkü Cenab-ı Hak, onu beşer sûretinde göndermiş, tâ insanın ahvâl-i içtimâiyelerinde ve dünyevî, uhrevî saadetlerini kazandıracak a'mâl ve harekâtlarında rehber olsun ve imam olsun ve her biri birer mu'cizât-ı kudret-i İllâhiye olan âdiyat içindeki harikulâde olan san'at-ı Rabbâniyeyi ve tasarruf-u kudret-i İllâhiyeyi gösterebilir... Çünkü, sırr-ı imtilan ve hikmet-i teklif iktiza eder ki, akla kapı açılınsın ve aklın ihtiyârı elinden alınmasın. Eğer gâyet bedîhî bir sûrette olsa, o vakin aklın ihtiyârı kalmaz."³²

Hakeza, delail-i nübüvvet ve mu'cizât-ı Resûl (a.s.m.) hakkında bize nakledilen haberlerin büyük çoğunluğu tevatür yoluyla gelmiştir. Bediüzzaman tevatürü iki kısma ayırır; "Biri: 'Sarih tevatür', biri: 'Manevî tevatür'dür. Manevî tevatür de iki kısımdır. Biri: 'Sükûtî'dir. Yani sükût ile kabul gösterilmiş, ikinci kısım tevatür-ü mânevî, mütevâtir-i bi'l-mânâdır.

"İşte, Resûl-ü Ekrem'den Aleyhissalâtü Vesselâm bize naklonun mu'cizâtı ve delâil-i nübüvveti, kısm-ı âzamı tevatür ile; ya sarihî, ya manevî, ya sükûtî. Ve bir kısmı çendan 'haber-i vâhid' ile. Fakat öyle şerait dahilinde, nekkâd-ı muhaddisin nazarında kabûle şayan olduktan sonra, tevatür gibi kat'iyeti ifade etmek lazım gelir."³³

En sonuncusu olmamakla birlikte, burada bahsedeceğimiz en son husus, Bediüzzaman'ın takip ettiği tarz ile alakalıdır; "Resûl-ü Ekrem'in Aleyhissalâtü Vesselâm ahvâl ve evsâfı, siyer ve tarih sûretiyle beyan edilmiş. Fakat o evsâf ve ahvâl-i galibi, beşeriyetine bakar. Halbuki o zât-ı mübârekin şahs-ı manevîsi ve mahiyet-i kudsiyesi o derece yüksek ve nurânîdir ki; siyer ve tarihte beyan olunan evsâf, o bâlâ kâmete uygun gelmiyor, o yüksek kıymete muvafık düşmüyor. İşte yanlış gitmemek için; her vakit mahiyet-i beşeriyeti itibarıyla işitilen evsâf-ı âdiye içinde başını kaldırıp, hakiki mahiyetine ve mertebe-i risâlette durmuş nûrânî şahsiyet-i manevîyesine bakmak lazımdır. Yoksa, ya hürmetsizlik eder veya şüpheye düşer."³⁴

5. Minhâc-ı Sünnet

Bu risâle, *Lem'alar* isimli eserde yer alan 4. Lem'a'dır. Bediüzzaman'ın bu risâleye "Minhâc-ı Sünnet" ismini vermesinin sebebi, Âl-i Beyt muhabbeti ve bunun daha sonraki dönemlerde, ifrata düşülmesiyle Ehl-i Sünnet ve Cemaat ile Şîa arasında bir bölünmeye sebep oluşu meselesinin gâyet veciz bir şekilde ifade edilmişidir. Bu tarihî boyutu olan bir meseledir ve zaman bakımından sîret ve sünnet-i Nebe-

31 Mektubât, 84-85

32 Mektubât, 85

33 Mektubât, 87

34 Mektubât, 89

viyye-i şerifenin dışında kalmaktadır. Ancak, Kitâbullah ve sünnet-i Resûl (a.s.m.) ile bağlantılı olması hasebiyle, diğer meselelerin yanında Bediüzzaman tarafından dik-kate alınmıştır.

Bediüzzaman bu konuda iki âyeti şahid olarak gösterir:

"Ey insanlar, size kendi içinizden öyle bir peygamber geldi ki, sizin sıkıntıya uğramanız ona pek ağır gelir. O size düşkün, mü'minlere çok şefkatli, çok merhametlidir. Ey Peygamber, eğer insanlar senden yüz çevirse, sen de ki: Allah bana yeter. Ondan başka ibadete layık hiç bir ilâh yoktur. Ben Ona tevekkül ettim. Yüce Arşın Rabbi de Odur."³⁵

"De ki: Vazifem karşılığında sizden bir ücret istemiyorum; sizden isteğim, ancak akrabaya sevgi ve Ehl-i Beytime muhabbetir."³⁶

Bediüzzaman bu âyetlerin ışığında umumdan husûsa intikal eder.

"Resûl-ü Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, küllî ve umûmî vazife-i nübüvvet içinde bazı husûsî, cüz'î maddelere karşı azim bir şefkat göstermiştir... Meselâ: Resûl-ü Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm Hz. Hasan ve Hüseyne karşı küçüklüklerinde gösterdikleri fevkalâde ehemmiyet ve ehemmiyet-i azîme, yalnız cibillî şefkat ve hiss-i karâbetten gelen bir muhabbet değil, belki vazife-i nübüvvetin bir hayt-ı nû-rânîsinin bir ucu ve verâset-i Nebevîyenin gayet ehemmiyetli bir cemaatinin menşei, mümessili, fihristesi cihetiyledir."

Daha sonra Bediüzzaman asr-ı risâlette fazla kalmayarak, Hulefâ-i Râşidîn ve bölünmelerin başlangıcı olan takip eden dönemlere yönelir. Bu konuda en isabetli metodu bizlere şöyle ifade eder; "Her şeyin ifrat ve tefriti iyi değildir. İstikamet ise, hadd-i vasattır ki: Ehl-i Sünnet ve Cemaat, onu ihtiyar etmiş... ey ehl-i hak olan Ehl-i Sünnet ve Cemaat! Ve ey Âl-i Beytin muhabbetini meslek ittihaz eden alevîler! Çabuk bu mânâsız ve hakikatsız, haksız, zararlı olan nizâi aranızdan kaldırınız."³⁷

6. İhbâr-ı Gaybiye

Yaklaşık on sayfalık bir hacmi olan 7. Lem'a'da Bediüzzaman âyet-i kerimelerin gayba dair verdikleri yedi türden bahseder. Bu risâlenin sîretle doğrudan âlâkası yoktur. Resûlullahın (a.s.m.) Mescid-i Harâm'a girmesiyle ilgili rüyasından ve Allah'ın bu olayı tasdik etmesinden, İslâmın bütün dinlerin üzerinde zuhûr etmesinden, Resûlullah (a.s.m.) ve onun ashabının sahip olduğu bazı sıfatlardan bahseden Sûre-i Feth'in son iki âyetinin bir tefsiridir.

Bediüzzaman burada kendisini tarihin karşısına, yani mezkûr âyetlerin bahsettiği ve haber verdiği sîret hâdiselerinin karşısına koyar ve bizzat Resûl-ü Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm tarafından terbiye edilen bir neslin özelliklerinden bahseder.

Bediüzzaman bunları yaparken, kendisini sîret ve esbâb-ı nüzûl kaynaklarına müracaatta bulunmaya zorunlu görmez. Bir çok yerde olduğu gibi, kendi mârifet hazinesine ve keşkin hafızasına dayanarak yaptığı tahlillere dayanır.

Bu müciz (az ve öz) risâlesinde çeşitli i'câz vecihlerinden bahseder;

³⁵Tevbe; 128-129.

³⁶Şûrâ; 23.

³⁷Lem'alar, 25-26

"(Rüya ile) Feth-i Mekke'yi vukuundan evvel kat'iyetle haber veriyor. İki sene sonra haber verdiği tarzda vuku bulmuştur. Sulh-u Hudeybiye, çendan zahiri İslâm aleyhinde görülmüş ve Kureyşiler bir derece galip görünmüş olduğu halde manen Sulh-u Hudeybiye, manevi büyük bir feth hükmünde olacak ve sair fütühâtın da anahtarı olacak diye ihbâr ediyor. Filhakika, Sulh-u Hudeybiye ile çendan maddî kılıç, kılıfına muvakkaten konuldu. Fakat Kur'ân-ı Hakîm'in barika-asâ elmas kılıncı çıktı... Ceziretü'l-Arabdaki bedevî akvâm, çoğu düşman olmakla beraber, Mekke etrafı ve Kureyş kabilesi kısm-ı âzâmı düşman iken, yakın bir zamanda hiç hafv hissedimezken Kabe'yi, tavaf edeceksiniz ihbârıyla Ceziretü'l-Arabi itaat altına ve bütün Kureyşi İslâmiyet içine ve emniyet-i tamme vaz'edilmesine, delâlet ve ihbar eder. Aynen haber verdiği gibi vukua gelmiştir... o zamanlarda yüzer milyon tebaası bulunan Nasârâ ve Yahûdi ve Mecûsi dinleri ve Roma, Çin ve İran hükümeti gibi yüzer milyon tebaası bulunan cihangir devletlerin edyan-ı resimleri iken, kendi küçük kabilesine karşı tam galebe edemeyen bir vaziyette bulunan Muhammed-i Arabî'nin (Aleyhissalâtu Vesselâm) getirdiği din, umum dinlere galip ve umum devletlere muzaffer olacağını ihbar ediyor. Hem gâyet vuzûh ve kat'iyetle ihbar ediyor. İstikbal, o haber-i gaybiyi, Bahr-i Muhî-i Şarkiden, Bahr-i Muhî-i Garbîye kadar İslâm kılıcının uzamasıyla tasdik etmiştir... Sahâbelerin Enbiyadan sonra nev-i beşer içinde en mümtâz olduklarına sebep olan secâyâ-yı âliye ve mezâyâ-yı gâliye haber vermekle mânâ-yı işaretîyle; ehl-i tahkikçe vefât-ı nebeviden sonra makamına geçecek Hulefây-ı Raşidine hilafet tertibiyle işaret edip her birisinin meşhur medar-ı imtiyazları olan sıfat-ı hâsası dahi haber veriyor... Hazret-i Peygamber Aleyhissalâtu Vesselâm gibi ümmî bir zâta nisbeten gayb hükmünde olan Tevrattaki evsâf-ı Sahâbeyi haber veriyor."

Bediüzzaman mezkûr âyeti ele almadan önce şu suali yöneltiyor:

"Fahrü'l-Âlemîn ve Habib-i Rabbü'l-Âlemîn Hazret-i Resûl-ü Ekrem Aliyhissalâtu Vesselâmın Sahâbelerinin, müşrikine karşı Uhud'un nihayetinde ve Huneyn'in bidâyetinde mağlûbiyetinin hikmeti nedir?"

Bediüzzaman, Sure-i Feth'de geçen âyetin tefsirine geçmeden önce, bazı tarihi delilleri dile getirerek cevap verir:

"Müşrikler içinde o zamanda saff-ı Sahâbede bulunan ekâbir-i Sahâbeye istikbalde mukabil gelecek Hazret-i Halid gibi çok zatlar bulunduğundan, şanlı ve şerefli olan istikballeri nokta-i nazarında bütün bütün izzetlerini kırmamak için, hikmet-i İlahiye, hasenât-ı istikbaliyelerinin bir mükâfat-ı muacceleli olarak mazide onlara vermiş, bütün bütün izzetlerini kırmamış. Demek mazideki Sahâbeler, müstakbeldeki Sahâbelere karşı mağlub olmuşlar. Tâ o müstakbel Sahâbeler, berk-i süyûf korkusuyla değil, belki bârika-i hakikat şevkiyle İslâmiyete girsin ve o şehâmet-i fitriyeleri çok zillet çekmesin."³⁸

Bediüzzaman'ın ulaştığı bu neticede, onunla müttefik değiliz. Bize göre, Uhud'da ve Huneyn'in bidâyetinde mağlup düşmeleri—bizzat Kur'ân-ı Kerim'in bahsettiği gibi—bir tarih kanunıyla bağlantılıdır. Allah-u Teala'nın meşietî vechile, tarihi hareket kanunları doğrultusunda çeşitli yerlerde hezimete uğramışlardır. Tâ ki, hakikaten düşmanlarına karşı muzaffer olmak, yeryüzünde en üstün duruma gelebil-

³⁸ Lem'alar, 29

mek istiyorlarsa bu kanunları daha fazla anlama, bunlara bağlanma ve gereklerini yerine getirme şuurunu tam olarak kazanabilsinler.

7. Mirkâtü's-Sünne ve Tiryâku Marazi'l-Bid'a

Bu konu Bediüzzaman'ın sîret-i Resûlüllaha (a.s.m.) ve onun sünnetine tahsis ettiği son konudur.³⁹ Bu risale içinde silsileli olarak, öncelikle sünnete muhlisâne sarılmak, bunun için bazı esaslar koymak ve bazı neticelerin değerlendirilmesi konuları işlenir.

Bu çağrı Kitâbullah'ın şu âyetleriyle başlar:

"Ey insanlar, size kendi içinizden öyle bir peygamber geldi ki, sizin sıkıntıya uğramanız ona pek ağır gelir. O size düşkün, mü'minlere çok şefkatli, çok merhametlidir. Ey Peygamber, eğer insanlar senden yüz çevirirse, sen de ki: Allah bana yeter. Ondan başka ibadete layık hiç bir ilâh yoktur. Ben Ona tevekkül ettim. Yüce Arşın Rabbi de Odur."⁴⁰

"De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki, Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın."⁴¹

Bu iki şahîd doğrultusunda ele alınabilecek belki yüzlerce mesele vardır. Ancak Bediüzzaman bunlardan 11 Mesele üzerinde durmuştur. Bu meselelerin işlenişinde Kitâbullah'ı delil ve şahid göstermiştir. Aynı zamanda bazı ehâdis-i Nebevîyeyi ele almıştır. İki yerde de Rabbânî imamlardan bazılarının sözlerine yer vermiştir. Bunlardan birisi müceddid imam Ahmed Serhendî el-Fârûkî'dir (971-1034). Ancak çoğu yerde gâyet geniş bir şekilde tahlillere, mukârenelere ve istidlallere yer verilmiş, bazen de kendi şahsî deneyimleriyle ortaya koyduğu akıl ve mantık delillerini kullanmıştır.

Bediüzzaman, husûsan fesâd-ı ümmet, bid'aların istilası ve galip olduğu dönemlerde sünnet-i seniyyeye ittiba' etmenin ne kadar yüce bir değere sahip olduğu üzerinde durur. Ancak bize göre, sünnete sadikâne ve ihlâslı bir şekilde bağlanmanın "bid'a hastalığına devâ" şeklinde ifade ettiği başlıkla bir bağlantısının olmadığı kanaatindeyiz. "Doğrudan doğruya sünnete ittiba' etmek, Resûl-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm hatıra getiriyor. O ihtardan o hatıra, bir huzur-i İlahî hatirasına inkılâb eder. Hatta en küçük bir muamelede, hatta yemek, içmek ve yatmak adâbında sünnet-i seniyyeyi mürâat ettiği dakikada, o adî muâmele ve o fitrî amel, sevaplı bir ibadet ve şer'î bir hareket oluyor... İşte bu sırra binaen sünnet-i seniyyeye ittibâ kendine âdet eden, âdâtını ibadete çevirir, bütün ömrünü semeredâr ve sevapdar yapabilir"⁴² neticesine ulaşır. Bediüzzaman, sünnetteki her bir hareketi, gemilerdeki hareket yönünü gösteren ve asla yanlış rotaya saptırmayan pusulaya ve hadsiz hesapsız karanlık yollar içinde önümüzü aydınlatan bir lambaya benzetir.⁴³ Özellikle "De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki, Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı

³⁹ Lem'alar, 49-61

⁴⁰ Tevbe, 128-129

⁴¹ Âl-i İmrân, 31

⁴² Lem'alar, 50

⁴³ Lem'alar, 50

bağışlasın”⁴⁴ âyeti üzerinde durarak şöyle der; “(Bu ayet) ittibâ-ı sünnet ne kadar mühim ve lazım olduğunu pek kat’î bir sûrette ilan ediyor. Evet şu âyet-i kerime, kıyâsât-ı mantikiye içinde, kıyâs-ı istisnâî kısmının bir kuvvetli ve kat’î kıyasıdır... Şu âyet-i kerime der ki: Eğer Allah’a muhabbetiniz varsa, Habibullah’a ittiba’ edilecek. İttiba’ edilmezse, netice veriyor ki, Allah’a muhabbetiniz yoktur. Muhabbetullah varsa, netice verir ki: Habibullah’ın Sünnet-i Seniyyesine ittiba’ intac eder.”⁴⁵

Sünnet-i Nebevîyede edeb ve nûr-u azîm özelliklerini taşımayan hiç bir yön yoktur. Şu hadîsinde Resûlüllah (a.s.m.) çok doğru söylemiştir; “Rabbim beni en güzel edebîle te’dib etti.”⁴⁶ “Evet, siyer-i Nebevîyeye dikkat eden ve Sünnet-i Seniyyeyi bilen, kat’iyyen anlar ki, edebîn envânı, Cenab-ı Hak, Habibinde cem’-etmiştir. Onun sünnet-i seniyyesini terkeden, edebî terk eder.”⁴⁷

Bediüzzaman’ın vurguladığı gibi sünnet-i seniyye hakkında bizzat kendi şahsında bilmüşahede ve zevken, belki bin kadar tecrübesinin bulunduğunu ve “mesâil-i Şeriatle Sünnet-i Seniyye düsturları, emrâz-ı rûhaniyede ve akliyede ve kalbiyede, hususan emrâz-ı içtimâiyede gayet nâfi birer devadır bildiğimi ve onların yerini başka felsefî ve hikmetli mes’eleler tutmadığımı, bilmüşahede kendim hissettiğimi ve başkalarına da bir derece risâlelerde ihsas ettiğimi ilan ediyorum.”⁴⁸ der.

Bediüzzaman, sünnet-i seniyyenin her bir nev’ine tamamen bilfiil ittiba etmenin ancak ehass-ı havâssa dahi ancak müyesser olacağını söyledikten sonra şu açıklamaları yapar; “Ona bilfiil olmasa da, binniyet, bilkasd taraftarane ve iltizamkârâne talib olmak herkesin elinden gelir. Farz ve vacib kısımlara zaten ittibaa mecburiyet var. Ve ubûdiyetteki müstehâb olan Sünnet-i Seniyyenin terkinde günah olmasa dahi, büyük sevabın zayıyatı var. Tağyirinde ise, büyük hata vardır. Âdât ve muâmelâtteki Sünnet-i Seniyye ise, ittiba ettikçe, o hadât, ibadet olur. Etmese itab yok. Fakat Habibullah’ın âdâb-ı hayatiyesinin nurundan istifadesi azalır.”⁴⁹

Resûl-ü Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, “Hiç şüphesiz ki sen azîm bir ahlâk üzere-resin”⁵⁰ âyet-i kerimesinin şehadeti ve Hz. Aîşe’nin (r.a.), “Onun ahlâkı Kur’ân ahlâkıydı”⁵¹ şeklinde vasıflandırması şunu gösterir; “Kur’ân’ın beyan ettiği mehâsin-i ahlâkın misâli, Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâmdır. Ve o mehâsini en ziyade imtisal eden ve fitraten o mehâsin üstünde yaratılan Odur.”⁵²

Son olarak; “Resûl-ü Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, hilkaten en mütedil bir vaziyette ve en mükemmel bir sûrette halkedildiğinden, harekât ve sekenâti, itidal ve

44 Âl-i İmrân, 31

45 Lem’alar, 52

46 Mânâ itibarıyla sahih bir hadistir. İbn Sem’ânî Edebü’l-İmlâ isimli eserinde İbn Mes’ud’dan naklen “El-Menâvî Camiüs-Sağır üzerinde şerhetmiştir.” ifadesini kullanır. İbn Teymiye (18/375); “Mana yönünden sahihtir, ancak isnadının sabit olduğuna dair bir bilgi yoktur” demiştir ve bu açıklama Sehâvî ve Suyûtî tarafından te’yid edilmiştir. Bkz: Keşîfü’l-Hafâ, 1/70

47 Lem’alar, 54

48 Lem’alar, 55

49 Lem’alar, 56

50 Kalem, 4

51 Müslim, 746; Ahmed, 6/54, 91, 163; Ebu Davud, 1342; Nesâî, 3/199-200

52 Lem’alar, 60

istikamet üzerine gitmiştir. Siyer-i Seniyyesi, kat'i bir sûrette gösterir ki; her hareketinde istikamet ve itidal üzere gitmiş. İfrat ve tefritten içtinâb etmiştir. Evet, Resûl-i Ekrem Aleyhissalâtu Vesselâm, فَاسْتَقِيمَ كَمَا أَمَرْتُ emrini tamamıyla imtisâl ettiği için, bütün ef'al ve akvâl ve ahvâlinde istikamet, kat'i bir sûrette görünüyör."⁵³

8. Şevâhid-i Nübüvvet

El-Hüccetü'z-Zehrâ ismini taşıyan 15. Şu'a'nın 3. Kısmında Bediüzzaman, 13 sayfalık (521-533) bir bölümde Nübüvvetin şâhidlerinden bahseder. Ancak, temas ettiği bazı konularda olduğu gibi, bu kısmın belirgin bir ismi yoktur. Ancak risâlenin başında "Üçüncü Medrese-i Yusüfiye'nin Tek Bir Dersinin Üçüncü Kısmı" ibaresi bulunmaktadır. Mukaddimede ise şöyle denilmektedir:

"Namazdaki Fatihanın manevî emriyle 'Eşhedü en-lâ ilâhe illallah" feyzîyle İkinci Kısmın yazıldığı gibi; namazdaki teşehhüdde dahi أَشْهَدُ أَنْ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ cümlesinin dilîyle, manevî ihtarıyle ve Sure-i Fethin ahirinde:

هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ شَهِيدًا *
54 مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رَحِمَاءُ بَيْنَهُمْ

beş mu'cize-i gaybiyeyi gösteren büyük âyetin üçüncü kısmını yazmaya mecbur oldum."⁵⁵

Aynı şekilde Bediüzzaman dinleyenleri (veya okurları), bu konunun tafsilatını, izahatını, senedli hüccetlerini Mu'cizât-ı Ahmediye risâlesine (yukarıda bahsi geçmişti) ve Arapça olarak te'lif edilen Hizb-i Nûriye'ye⁵⁶ havale eder. Ancak burada gayet özet bir şekilde burada bazı tespitlerini vermeye iktifa edeceğiz.⁵⁷

Bediüzzaman bu konuyu İki İşaret ve Onbeş Şehâdet üzerine bina etmiştir. Birinci İşaret, Nübüvvet-i Muhammediye'nin bu âlem için zarurî oluşunu te'kid etmek üzere ele alınmıştır. Bediüzzaman'ın günlük virinde tekrar ettiği İkinci İşaret ise, gayet veciz bir şekilde şu gelen cümlede ifade edilmiştir;

مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ صَادِقُ الْوَعْدِ الْأَمِينُ بِشَهَادَةِ ظَهْرِهِ دَفْعَةً مَعَ أَمِيَّتِهِ بِأَكْمَلِ دِينٍ
وَأَسْلَامِيَّةٍ وَشَرِيعَةٍ وَبِأَقْوَىٰ إِيْمَانٍ وَاعْتِقَادٍ وَعِبَادَةٍ وَبِأَعْلَىٰ دَعْوَةٍ وَمَنَاجَاةٍ وَدَعْوَاتٍ وَبِأَعْمَلِ
58 تَبْلِيغٍ وَأَتَمِّ مَنَانَةٍ خَارِقَاتٍ مَّثْمَرَاتٍ لَامِثِلٍ لَهَا

53 Lem'alar, 60

54 Feth, 28-29

55 Şuâlar, 521

56 Bazı evrad ve duaların bulunduğu küçük bir risâledir. Arapça olarak te'lif edilen Mesneviyyü'l-Arabî-yü'n-Nûrî isimli eserle karıştırılmamalıdır.

57 Şuâlar, 521 vd.

58 Şuâlar, 522 (Arapça olarak îrad edilen mezkûr cümle, Arabî üslûbta alışılmış olmayan bir ifade tarzına sahiptir.)

Bundan sonra Bediüzzaman Nübüvvet-i Muhammediye'nin (a.s.m.) şahidleri ve delillerini sıralamaya geçer.

"Birincisi: On bir hâlabından çıkan bir hüccet-i risalettir. Evet, okumak ve yazmak öğrenmediği halde; on dört asrın ukalâsını, feylosoflarını hayrette bırakan ve edyân-ı semâviyede birinciliğiS kazanan bir din ile birden, tecrübesiz ve def'aten meydana çıkması emsâl kabul etmez bir hâlet olduğu gibi, sözlerinden, fiillerinden, hâllerinden çıkan İslâmiyet; her zamanda üçyüz elli milyon insanın ruhlarına, nefislerine, akıllarına terbiyekârâne ders vermesi ve manevî terakkiyâta sevketmesi, emsâlsiz bir hâlettir. Hem, öyle bir şeriatle meydana gelmiş ki; âdilâne kanunlarıyla nev-i beşerin beşte birisini on dört asırda maddî ve manevî terakkî içinde idare etmesi misilsiz bir hâlet olduğu gibi, o Zât (a.s.m.), öyle bir iman ve itikadla meydana çıktı ki; bütün ehl-i hakikat her zaman onun mertebeleri imanından feyz almalarıyla beraber en yüksek ve en kuvvetli bir derecededir diye müttefikane tasdikleri ve o zamanda hadsiz muanzlamın ona muhalefeti zerre kadar bir telaş, bir vesvese, bir şüphe vermemesi gösteriyor ki, kuvvet-i imaniyede dahi onun emsâli yok ve o küllî yüksek imanı misilsizdir. Hem öyle bir ubûdiyet ve ibadet gösterdi ki; ibtidâ ve intihâyî birleştirip hiç kimseyi taklid etmeyecek, ibadetin en ince esrarını görüp mûraat ederek en dağdağalı zamanlarda dahi tam tamına ubûdiyeti yapması emsâlsiz bir hâlet olması gibi, Hâlıkına karşı öyle daavât ve münâcât ve ricâlar yapmış ki, bu zamana kadar telâhuk-u efkârla beraber o mertebeye yetişilmemiş...Ve mârifetullahta kimse ona yetişememesi, misilsiz bir hâlettir. Hem öyle bir metânetle insanları dine davet ve öyle bir cür'etle risâletini tebliğ etmiş ki; kavmi ve amcası ve dünyanın büyük devletleri ve eski dinlerin etba'ları ona muarız ve düşman oldukları halde, zerre kadar korkmayarak, çekinmeyerek umumun meydan okuması ve başa da çıkarması emsâlsiz bir hâlettir.

"İşte, onun sıdkına ve nübüvvetine bu hârika, emsâlsiz sekiz hâletin mecmuu gayet kuvvetli bir şehadettir."⁵⁹

İkinci şehadette, imanın altı rûknündeki hakikatlerin, hakkaniyetlerin ve tahakkuklarının Hz. Muhammed'in (a.s.m.) risâletine ve hakkaniyetine şehâdet edişinden bahseder.⁶⁰

Üçüncü şehadette, binler mu'cizât ve kemâlat ve yüksek, güzel ahlâkiyla risâletine, sâdıkiyyetine pek kuvvetli şehadet ettiğini söyler.⁶¹

Dördüncü şehadette, bizzat Kur'ân-ı Kerim'in "hadsiz hakikatler ve hüccetleriyle risâletine, sâdıkiyyetine şehadet" ettiğini ifade eder.⁶²

Beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci şehadetlerde, Allah'la olan alakası ve onun teveccühündeki tasdikiyet, tarihî irhâsât, bi'setten önceki harikalar ve bir takım olaylar gibi nübüvvet delilleri üzerinde yoğunlaşmıştır:

"Meselâ: Velâdet-i Peygamberiyeye (a.s.m.) yakın bir vakitte Kâbe'yi tahrip etmeye gelen Ebrehe askerinin başlarına Ebâbil kuşlarının elleriyle taşların yağması ve vilâdet gecesinde Kâbe'deki sanemlerin başaşağı düşmesi ve Kısra'yı Fars sarayının harap olması ve ateşperest Mecûsilerin bin seneden beri yanması

⁵⁹ Şuâlar, 523

⁶⁰ Şuâlar, 524

⁶¹ Şuâlar, 524

⁶² Şuâlar, 525

devam eden ateşi o gece sönməsi ve Bahîra-yı Râhib ve Halime-i Sa'diyyenin kat'î ihbarlarıyla, bulutlar başına gölge etmesi gibi çok hadiseler, nübüvvetinden ewel nübüvvetini haber vermişlerdir. Hem istikbal, yani: Vefatından sonra onun haber verdiği hadiseler pek çoktur ve çok nevileri var... meselâ, Hz. Osman (r.a.) mushaf okurken, Hz. Hüseyin (r.a.) Kerbelâ'da şehid edilmeleri gibi seksen ihbâr-gaybî mu'cizâtı, nakl-i sahîh ile ve tarih ve siyer kitaplarına istinaden tafsilen yazılmıştır."⁶³

Dokuzuncu, onuncu, onbirinci ve onikinci şehadetler; "Âl-i İbrahim Aleyhisselâm'a mukabil olan âl-i Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâm'ın içindeki büyük evliyâ ve Ali (r.a.) ve Hasan (r.a.) ve Hüseyin (r.a.) ve ehl-i beytin oniki imamı ve Gavs-i Âzam (k.s.) ve Ahmed-i Rûfâî (k.s.) Ahmed-i Bedevî (k.s.), İbrahim-i Dessukî (k.s.), Ebü'l-Hasen Şâzelî gibi aktâblar ve imamlar. Enbiyâdan sonra en muhterem ve yüksek taife (olan)... Sahabeler, asfiyâ ve siddikîn denilen müçtehidler, imamlar, alâmeler. İlmel-yakîn derecesinde Muhammed'in (a.s.m.) risâletine ve hakkaniyetine imanları, öyle küllî bir şehadettir. İşte o hadsiz şâhidlerden birisi Risâle-i Nur'dur ki; münkirler ona karşı hiç bir çare bulamadıklarından, zâbıta ve adliyyeyi aldatıp mahkeme eliyle susturmasına çalışıyorlar."⁶⁴

Onüçüncü şehadette, geçmiş dönemlerde yaşayan meşhur insanların nübüvvet-i Rusûlü (a.s.m.) te'kid ettiklerine dair kesin hüccetler verilmekte, "en başta enbiyâ olarak ârifler, kâhinler, hatifler müttefikân Muhammed'in (a.s.m.) risâletine ve geleceğine irhasât nev'inden gayet sarîh ve mükerrer haber verdikleri"⁶⁵ ifade edilmektedir.

Öndördüncü şehadet ise "Kâinatın kuvvetli şehadeti"dir:

"Bu kâinat, nasıl ki kendini icad ve idare ve tertip eden ve tasvir ve takdir ve tedbir ile bir saray, bir kitap gibi, bir sergi, bir temâşagâh gibi tasarruf eden Sâni-ine ve Kâtibine ve Nakkâşına delâlet eder; öyle de, kâinatın hilkatindeki makâsıd-ı İlahiyyeyi bilecek, bildirecek ve tahavvülâtındaki Rabbanî hikmetlerini ta'lim edecek ve vazifedarâne harekâtındaki neticeleri ders verecek ve mahiyetindeki kıymetini ve içindeki mevcudatın kemâlatını ilan edecek... Bir yüksek dellâl, bir doğru keşşâf, bir muhakkik üstad, bir sâdik muallim istediği ve iktizâ ettiği ve herhalde bulunmasına delâlet ettiği cihetle; elbette bu vazifeleri herkesten ziyade yapan Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâm'ın hakkaniyetine ve bu kâinat Hâlikının en yüksek ve sâdik bir memuru kuvvetli ve küllî şehâdet edip 'Eşhedü enne Muhammeden Resûlullah der."⁶⁶

Onbeşinci şehadet ise "pek çok kudsî şehadetleri ihtivâ" etmektedir:

"Bu kâinatta, gözümüz önünde bu muntazam tasarrufatı içinde adalet ve hikmet ile ve rahmet ve inayet ve himayet ile her zaman iyileri himaye ve fenaları ve yalancıları tokatlamak, Rububiyetin bir adeti olmasından, 'Ef'âl-i Rahmâniyet' muktezâsıyla bir Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân'ı, Muhammed'in (a.s.m.) eline vermesi; ve bine yakın mu'cizelerin pek çok envâmı ona vermesi; ve bütün hâlâtında ve en tehlikeli vaziyetlerinde şefkatkârâne himaye ve hatta güvercin ve örümcekle mu-

⁶³ Şuâlar, 526

⁶⁴ Şuâlar, 527

⁶⁵ Şuâlar, 528

⁶⁶ Şuâlar, 529-530

hafaza etmesi; ve bütün vazifelerinde onu tam muvaffak etmesi; ve dinini bütün hakikatleriyle idamesi; ve İslamiyetini zeminin ve nev-i beşerin başına geçirmesi; ve bütün mahlukât üstünde bir makam-ı şeref ve meşâhir-i insâniyenin fevkinde daimî bir rütbe-i makbûliyet ve dost ve düşmanın ittifakıyla en yüksek hasletleri taşıyan bir şahsiyeti vermekle, beşerin beşten birisini ona ümmet etmesi gayet kat'î bir tarzda sâdıkiyetine ve risâletine şehadet ettiği gibi... Ondört asırda her gün ümmetinin bütün hasenatlarının bir mislini kazanmasının ve hayat-ı içtimaiye ve mâneviye ve beşeriyedeki âsârının delâletiyle, nev'i beşere en yüksek reis ve üstâd yapması; ve onu büyük ve kudsi vazifelerle beşerin imdadına gönderip rahmet, hikmet, adalet, gıda, hava, mâ, ziya derecesinde insanları onun dinine, şeriatine, İslâmiyetteki hakikatlarına muhtaç yapması ile... Risâlet-i Muhammediyeye (a.s.m.) kudsi şehadet eder."⁶⁷

Hatime

Şimdi tekrar geriye dönüp, Bediüzzaman'ın Asr-ı Saadet hakkında takdim ettiği konulara bakacak olursak, konunun iki esas üzerinde yoğunlaştığını görürüz. Bunlardan birincisi ve kapladığı alan açısından daha büyüğü, şu gelen konuları ihtiva eder; 1. Mu'cizeler, 2. Mi'râc, 3. Gaybî haberler, 4. Kıyamet ve amellerin sevaplarıyla ilgili hadisler. Bunların tamamı gaybî konulardan ve sîretin görünen tarihî olaylarıyla birlikte ele alınmaz. Şuhûd aleminin ardına kadar kökleri uzanan bir özellik taşırlar.

İkinci esasla ise, gayet veciz bir şekilde, nübüvete, sîrete ve sünnete ait verilerin farklı yönleri ele alınmıştır. Meselâ, 1. Sünnet-i Nebeviyyeye bağlanmanın zaruretini ve bunun ortaya çıkardığı neticeler, 2. Âl-i beyte muhabbet konusunda takip edilecek minhâc-ı Sünnet, 3. Risâlet-i Ahmediyeye dair bazı yaklaşımlar. Bunlara hızlı bir şekilde temas edecek olursak; Allah'a ulaştıran bir rehber olarak Resûlullah (a.s.m.); onun risâletini isbat eden şahidler, temel hedefler ve çok büyük değişimler, tağyîr gücü, sıdk-ı mutlak, beşerî ve kevnî açılardan varılacak son, insanları kurtarma hırsı ve sonra... Onun nübüvvetine en büyük şahid olarak Kitâbullah.

Bütün müfredâtıyla mezkur iki esasla Bediüzzaman, Nebevî verileri ele alma konusunda zamanî bir çizgiyi gerekli görmez. Tıpkı hadisi ele almada cerh ve tâdil ve ilm-i ricâl gibi bir takım vasıtaları kullanmada gözle görülür bir gayret göstermediği gibi, tarihî süreci dikkate almayı pek önemsemmez. Onun birinci dereceden önem verdiği nokta, enlemesine ve boylamasına olarak ruhun derinliklerine dalmayı öngören seçmeci bir görüşün ışığında sîreti okumanın yeniden sağlanmasıdır.

O halde Bediüzzaman, Asr-ı Saadetle ilgili sekiz parça halindeki risâlelerinde, farklı yollardan seri olarak enine boyuna bu konuya temas etmekle, tarihçilerin ve siyer kitaplarının takip ettiği metoda bağlı olarak bir siyer veya tarih kitabı yazmak istememiştir. Diğer yandan, muhaddislerin metodlarına muvafık olarak nebevî rivayetleri tek tek ele almamıştır. Aklî verilere veya zahirde deveran eden kurallara ters düşmeyecek şekilde hadsi metoda en yakın bir yolu tercih etmiş, bu yolda yürümüştür. Tabir yerindeyse, bu yolla musâlaha etmiş ve onu vardığı neticelerin te'kidi

⁶⁷ Şuâlar, 531-532

noktasında en iyi şekilde görevlendirmiştir. Buradan hareketle, Nebvî görünümle-
rin dokunmasına yönelik Bediüzzaman'ın yaptığı yolculuklarda tahlil, istidlâl ve mu-
kârene vasıtalarının kesif bir şekilde kullanıldığını görürsünüz.

Evet o, tarih maddesini çok iyi kullanır ve bu maddenin bina edilmesinde çoğu
zaman "Hadis"e dayanır. Ancak o, her zaman tarihin ötesine geçer ve sürekli hadi-
sin delâletlerine, âlem-i gayba ulaşmış köklerine iner. Her iki halde o, siyer olayla-
rındaki rûhî derinliği, nebevî görünümlerdeki kevnî boyutu keşfetmeye çalışır. Siyer
üzerine tahsis edilmiş değerlendirmelere çok önem verir. Tarihçinin önündeki sö-
nükleşmiş noktaları daha fazla aydınlatmaya çalışır. Nebvî veriler hakkındaki değer-
lendirmeleri, mücerred olarak en uzak tabakalarını tasavvur etmemiz mümkün olan
hakikî bir derinliği gösterir. Burada Resûlullahın (a.s.m.) hadislerinden yalnızca biri-
sini hatırlayabiliriz; "Eğer benim bildiklerimi bilseydiniz, az güler, çok ağlardınız."⁶⁸

Bediüzzaman, bütün risâlelerinin tamamında takip ettiği metoduna uygun bir
şekilde, cüz'iden külliye, mevkûttan (sürelî) ebediye, fanîden sonsuza, zâhirden
gayba intikal eder. Onun verileri her zaman mevcudâtın ve eşyanın ardına kök sa-
lar. Ancak her zaman bu yola başvurup, buna uygun şekilde hareket etmez. İkilem-
ler arasındaki mevhum sınırları aşan bir tarzda, kendine ait İslâm tasavvuru parale-
linde ve bunun gölgesinde bütün ayrımları ve zıtlıkları vahdet-i kevnîye çizgisinde
birleştirir. Böylelikle insan bir seyyid, alem maziden istikbale doğru uzanan bir
köprü, kainat bütün yönleriyle bir sevgi ve anlayış yumağı, dünya hayatı kazanıla-
cak mükâfat için bir fırsattır haline gelir.

⁶⁸ Bu Hadisi İmam Ahmed, Tirmizî ve İbn Mâce rivayet etmiştir.